

PROGRAM NASTAVNOG PREDMETA ETIKA U SREDNJIM ŠKOLAMA

Cilj nastavnog predmeta

Cilj je nastavnog predmeta Etika u srednjim školama usvajanje osnovnih etičkih znanja, potrebnih za razvijanje sposobnosti moralnog prosuđivanja i etičkog argumentiranja, te orijentiranja u životu.

Okvirni sadržaji nastavnog predmeta prema godištima

- I. SMISAO I ORIJENTACIJA**
- II. ČOVJEK U KRUGOVIMA ZAJEDNIŠTVA**
- III. ČOVJEK U SVIJETU PRIRODE**
- IV. Prva inačica programa: MORAL – ETIKA – POVIJEST
Druga inačica programa: ETIKA ILI O RAZBORITOM
ŽIVLJENJU**

I. GODIŠTE

SMISAO I ORIJENTACIJA

Cilj nastave u I. godištu

Cilj nastave etike u prvom razredu srednjih škola je njegovanje i razvijanje kreativnog mišljenja, razložitog govorenja i razboritog djelovanja, utemeljenog na općim vrednotama i ljudskim pravima. Tumačenjem mitova, legendi i bajki stvaraju se oslonci za moralno promišljanje i orijentiri u prosuđivanju svakodnevnog pod vidom sivevremenog. Slikovnost i simboličnost kao konstituensi svijeta koriste se kao poticaj za osvještavanje moralne dimenzije života.

Nastavne cjeline u I.godištu

- I. U POTRAZI ZA IDENTITETOM**
- II. PREPREKE U POTRAZI**
- III. ORIJENTIRI I ZAMKE NA PUTU**
- IV. CILJEVI - LAŽNI, PRIVIDNI, ISTINSKI**
- V. ODGOVORNOST ZA SEBE, PRIRODU I DRUGE**

Razrada nastavnih cjelina (nastavne jedinice)

I. U POTRAZI ZA IDENTITETOM - DIMENZIONIRANJE SLIKE O SEBI

- a) **VLASTITA UMANJENA I UVEĆANA SLIKA**- različite perspektive samospoznaje (Alica u Zemlji čudesa)
- b) **MOJ LIK U ODNOSU NA DRUGE** - uloge, uzori, idoli (Putovanja u nekoliko udaljenih zemalja svijeta Lemuela Gullivera)

- c) MOJ (NE) PRAVI LIK - osjećanje, htijenje, mišljenje
(Život i čudne neviđene pustolovine Robinsona Crusoa)

II. PREPREKE U POTRAZI - IZAZOVI ODRASTANJA I SAZRIJEVANJA

- a) ANGAŽMAN ZA SEBE I ZA DRUGE - zagonetka života i smrti, granične situacije (Edip i Sfinga)
- b) BORBA SA ZLOM ILI S MOĆI - vjera, sumnja, snaga duha i tijela
(Sv.Juraj i zmaj)
- b) ŽUDNJA ZA ZNANJEM ILI IZAZOV ŽELJE ZA MOĆI – pohlepa, moć, strah, neumjerenost (Faust i Mefisto)

III. ORIJENTIRI I ZAMKE NA PUTU- POMAGALA I POMAGAČI

- a) NEPRIVLAČNOST VRLINA - životni izbor, smisao života, užitek, bol (Heraklo na raskršću, Perzej i Gorgona)
- b) ZAVODLJIVOST POROKA - moć, vlast, vladar, vladanje, pravednost (Gigov prsten, Gospodar prstenova)
- c) (NE)ISPRAVNOST INDIVIDUALNOG PUTA - upornost, dostojanstvo sloboda, odgovornost (Dedal i Ikar,Sokrat, Galileo Galilei)

IV. CILJEVI - LAŽNI, PRIVIDNI, ISTINSKI - OPREKA IDEALNOG I REALNOG

- a) POTRAGA ZA NEDOSTIŽNIM - slava, korist, užitek
(Argonauti i zlatno runo)

- b) LOGIKA SRCA I(LI) LOGIKA UMA - vrlina, žrtva, ljubav
(Parsifal i sveti Gral)
- c) TRANSCENDIRANJE REALITETA KAO CILJ - sreća,
duševni mir, zadovoljstvo, samostalnost (Atlantida, Camelot,
Utopija)

V. ODGOVORNOST ZA SEBE, PRIRODU I DRUGE - “GRAĐANIN DVAJU SVJETOVA”

- a) MORALNI RAZVITAK KROZ KONFLIKTNE SITUACIJE-
fenomen savjesti, svijesti o sebi i situaciji, osjećaj vrijednosti (Tezej,
Arijadna, Minotaur,Dioniz, Egej)
- b) ODGOVORNOST ZA “MNOGOSTRUKOST PRIRODE NA
ZEMLJI” – čovjekovo djelovanje kao ugrožavanje ili očuvanje
prirode i njezinih vrsta (Mida, Silen, Dioniz)
- c) OSIGURAVANJE TEMELJNIH I DRUGIH LJUDSKIH PRAVA
- prirodno i pozitivno pravo, pravednost, pravda
(Mit o državniku,Mit o Prometeju i Epimeteju, Antiona)

PREPORUČENA LITERATURA

- 1.Bettelheim, Bruno, S m i s a o i z n a č e n j e b a j k i, Pod. Jakić, Cres 2000
- 2.Carrol, Lewis, A l i c a u z e m l j i č u d e s a i i z a z r c a l a, GZH,
Zgb.1985.
- 3.Cipra, Marijan, M i s l i o e t i c i, ŠK, Zagreb, 1999
- 4.Diels, Herman, P r e d s o k r a t o v c i, 2 sv., Naprijed, Zagreb 1983.
- 5.Hall, James, R j e č n i k t e m a i s i m b o l a u u m j e t n o s t i, August
Cesarec, Zagreb 1991.

6. Platon, *Država*, Naklada Juričić, Zgb.1997.; *Protagora*, *Sofist*, *Naprijed*, Zgb,1975.; *Zakoni* *Naprijed*, 1974.; *Obrana Sokratova*, *Fedon*, MH, Zgb.1915.
7. Pyle, Howard, *Priča o kralju Arturu i njegovim vitezovima*, GZH, Zgb.1985.
8. Raeper, William, Smith, Linda, *Kratka povijest ideja*, Mozaik knjiga, Zgb.2001.
9. Tolkien, J.R.R., *Gospodar prstenova*, I,II,III, Algoritam, Zgb,2001.
10. Zamarovsky, Vojtech, *Junaci antičkih mitova*, Leksikon grčke i rimske mitologije, Školska knjiga, Zgb.1989.

II. GODIŠTE

ČOVJEK U KRUGOVIMA ZAJEDNIŠTVA

CILJ NASTAVE II. GODIŠTA:

Cilj je ovog godišta poučiti pojedinca kako živjeti u zajednici sa sviješću o osobnom identitetu i potrebi poštivanja drugih ljudi. U sklopu ovog godišta pojedinac, suočen s moralnim dilemama, stvara sustav vrijednosti radi življenja u krugovima zajedništva – obitelji, društvu i državi, te globalnoj zajednici. Ovo je godište usredotočeno na moralno orijentiranje i etičko promišljanje sveukupnosti odnosa čovjeka u društvenom okružju.

NASTAVNE CJELINE:

- 1. ČOVJEK U ODNOSIMA**
- 2. SUKOBI U ODNOSIMA**
- 3. SLOBODA I MORAL**
- 4. DRŽAVA I DRUŠTVO**
- 5. ČOVJEČANSTVO I GLOBALIZAM**

RAZRADA NASTAVNIH CJELINA – NASTAVNE JEDINICE

1. ČOVJEK U ODNOSIMA

- a) Susret s drugim (roditeljstvo, život u obitelji, prijateljstvo, otvaranje za dijalog)
- b) Ljubav (odnosi među spolovima, odgovornost)
- b) Autoritet (autoritativnost i autoritarnost, kritičnost, poštovanje osobe, moć i uporaba moći)

2. SUKOBI U ODNOSIMA

- a) Egoizam i njegove granice (Izvori egoizma, forme i stupnjevi egoizma)
- c) Razlike i legitimnost interesa (imati i biti, biti i trebati, moralna i pragmatična odluka, pravednost u odluci)
- c) Sukob i suradnja (egoizam i altruizam, rat i mir, terorizam, zadovoljenje osobnog interesa)

3. SLOBODA I MORAL: REGULIRANJE ODNOSA

- a) Sloboda i granice slobode (odgovorna sloboda, sloboda drugoga, samovolja)
- b) Zlatno pravilo (vrline, sreća, dijalog, egzistencijalizam, suosjećanje)
- c) Osoba i institucija (osobnost i život u zajednici, poštivanje društvenih pravila i zakona)

4. DRUŠTVENI ODNOSI I DRŽAVA

- a) Građansko društvo i država (heterogenost građanskog društva, suživot i tolerancija, pravna država)
- b) Vrijednost demokracije i njezini dometi (demokracija u izvornom i suvremenom obliku, opasnosti za demokraciju, etičke vrijednosti demokracije)
- c) Ljudska prava (građanska i politička prava, ekonomska i socijalna prava, kulturna prava, ekološka prava, pravo na posebnost, razliku i privatnost)

5. ČOVJEČANSTVO I GLOBALIZACIJA

- a) Globalno društvo i međunarodna zajednica (regulacija međunarodnih odnosa, konvencije, deklaracije, institucije)
- b) Pravednost u međunarodnim odnosima (etičke vrijednosti i opće dobro u međunarodnim odnosima, pravedna raspodjela dobara, mirotvorstvo i vječni mir)
- b) Pozitivni i negativni vidovi globalizacije (interkulturalnost i multikulturalnost, eksploatacija i poticanje razvoja, neokolonijalizam i ravnopravnost, problemi trećeg svijeta, međunarodni terorizam, humanitarna solidarnost)

PREPORUČENA LITERATURA:

1. ARENT, HANA: VITA ACTIVA, A. CESARAC, ZAGREB, 1991.
2. CIFRIĆ, IVAN: MODERNO DRUŠTVO I SVJETSKI ETOS, HSD, ZAGREB, 2000.
3. JAVATER, FERNANDO: ETIKA ZA AMADORA, EDUCA, ZAGREB
4. MILL, J.S.: IZABRANI POLITIČKI SPISI, FPN, ZAGREB, 1988.
5. SKLAVICKY, LIDIJA: ŽENA I DRUŠTVO – KULTIVIRANJE DIJALOGA, REVIJA ZA SOCIOLOGIJU, ZAGREB, 1990.
6. PAŽANIN, ANTE: ETIKA I POLITIKA, FILOZOFSKA ISTRAŽIVANJA, ZAGREB, 2001.
7. PERASOVIĆ, BENJAMIN: URBANA PLEMENA, HRVATSKA SVEUČILIŠNA NAKLADA, ZAGREB, 2001.
8. PRIMORAC, IGOR: FILOZOFIJA NA DJELU, HFD, ZAGREB, 2001.
9. ZSIFKOVITS, VALENTIN: POLITIKA BEZ MORALA, ŠKOLSKA KNJIGA 1995.
10. GRAĐANSKO DRUŠTVO I DRŽAVA, ZBORNIK (UREDIO Z. POKROVAC), NAPRIJED, ZAGREB, 1991.

III. GODIŠTE

ČOVJEK U SVIJETU PRIRODE

CILJ NASTAVE U TREĆEM GODIŠTU

Cilj nastave etike u trećem godištu prvenstveno se sastoji u upoznavanju učenika s bioetičkim pristupom i bioetičkim predmetnim područjem. Upoznavanjem s potenciranim moralnim problemima današnjice učenika treba osposobiti za razlikovanje u moralnim prosudbama te za kreativno i dijaloško sudjelovanje u etičkom artikuliranju i rješavanju moralnih dilema. Učenici trebaju steći uvid kako ti problemi i dileme pogađaju sve ljude (univerzalnost) i kako ih nije moguće riješiti u izdvojenim skupinama stručnjaka, nego tek u kreativnom dijalogu svih relevantnih pristupa i stajališta (pluriperspektivizam).

NASTAVNE CJELINE U TREĆEM GODIŠTU

1. Čovjek u cjelini živoga
2. Bioetika kao odgovor
3. Ekologija i zaštita okoliša
4. Bioetika i biologijske znanosti
5. Medicinska bioetika

RAZRADA NASTAVNIH CJELINA (NASTAVNE JEDINICE)

1. Čovjek u cjelini živoga

- a) *Antropocentrizam i biocentrizam.* – Čovjek kao gospodar prirode. Čovjek kao prvi među jednakima. Biodiverzitet.
- b) *Čovjek i životinjski svijet.* – Prava životinja. Iskorištavanje životinja. Zaštita ugroženih vrsta.
- c) *Čovjek i svijet biljaka.* – Fotosinteza kao uvjet opstanka života. Manipulacije vegetacijom. Naši parkovi.

2. Bioetika kao odgovor

- a) *Opstanak i preživljavanje.* –Prijetnje od samouništenja. Tko je odgovoran. Kako preživjeti u budućnosti.

- b) *Kvaliteta života*. – Poboljšanje kvalitete života kao izazov. Kako bolje živjeti. Kakav život želimo.
- c) *Odgovornost u tehnološkoj civilizaciji*. – Tehnološka izvedivost i etička dopustivost. Etika i tehnologija.

3. Medicinska bioetika

- a) *Etika humanih reproduktivnih tehnologija*. – Status ljudskog embrija. Manipulacije ljudskim životom. Pobačaj.
- b) *Etika transplantacije organa*. – Darivanje organa. Ksenotransplantacija. Trgovina organima. Tko ima prednost.
- c) *Etika umiranja i smrti*. – Problem smrti. Mozak i smrt. Patnja i palijativna medicina. Eutanazija.

4. Bioetika i biološke znanosti

- a) *Biologija, evolucija i eugenika*. – Podrijetlo života. Evolucionizam. Eugenička pomoć prirodnoj selekciji.
- b) *Genetika i biotehnologije*. – 'Grašak i Dolly'. Projekt 'genom'. Genetičko inženjerstvo. Genska terapija. Kloniranje.
- c) *Sloboda istraživanja i odgovornost znanstvenika*. – Znanje je moć. Ograničenost slobode. Opstanak i znanosti.

5. Ekologija i zaštita okoliša

- a) *Ekološki pokret i ekološka etika*. – Briga za zaštitu okoliša. Ekološka odgovornost. Etika i ekologija.
- b) *Okoliš kao zajednička kuća*. – Ekosustavi. Onečišćenje i globalno zatopljenje. Dogovor s prirodom.
- c) *Ekološka svijest*. – Osobna angažiranost. Hodanje zelenim površinama. Pošumljavanje. Odlagalište otpada.

PREPORUČENA LITERATURA

1. Knjige

CIFRIĆ, Ivan, *Bioetika i ekologija*, Matica Hrvatska, Zaprešić 2000.

CRAIG, P. Robert – MIDDLETON, L. Carl – O'CONNELL, J. Laurence, *Etički komiteti. Praktični pristup*, Pergamena, Zagreb 1998.

ČOVIĆ, Ante, *Etika i bioetika*, Pergamena – Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2002.

MATULIĆ, Tonči, *Bioetika*, Glas Koncila, Zagreb 2001.

POZAIĆ, Valentin, *Eutanazija u prosudbi medicinske etike. Život dostojan života*, Filozofsko-teološki institut DI, Zagreb 1985.

2. Zbornici

Bioetika. Etička iskušenja znanosti i društva. Zbornik radova, (priredio CIFRIĆ, Ivan), Hrvatsko sociološko društvo – Zavod za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb 1998.

Bioetika i znanost u novoj epohi. Zbornik radova središnje teme «Bioetika i znanost u novoj epohi» na X. danima Frane Petrića, održanim u Malom Lošinj 24.-26. rujna 2001., (urednik ČOVIĆ, Ante), Pergamena – Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2002.

Izazovi bioetike. Zbornik radova središnje teme «Izazovi bioetike» na VII. danima Frane Petrića, održanim u Cresu 30. kolovoza – 02. rujna 1998., (urednik ČOVIĆ, Ante), Pergamena – Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb 2000.

Nova medicinska etika. Tematski broj časopisa «Društvena istraživanja» posvećen bioetici, (priredio ŠEGOTA, Ivan), u *Društvena istraživanja. Časopis za opća društvena pitanja*, god. 5 (1996), br. 3-4 (23-24), str. 519-762.

Pobačaj: za i protiv. Zbornik tekstova o najutjecajnijim suvremenim priložima raspravi o pobačaju, (priredila PRIJIĆ, Snježana), Hrvatski kulturni dom Rijeka – Analytica Adriatica, Rijeka 1995.

IV. GODINA

Prva inačica programa: MORAL – ETIKA - POVIJEST

Cilj nastave u IV. godištu

Cilj je nastave u IV. godištu rekapitulirati usvojene etičke spoznaje prethodnih godišta, razviti ih i upotpuniti do koherentnog sustava etičkih znanja, koji treba usredotočiti na temeljne etičke kategorije slobode i odgovornosti.

U završnici nastave treba iz etičkog područja otvoriti misaone perspektive prema antropologiji i filozofiji povijesti kako bi se učenici osposobili za samostalno razmišljanje i orijentiranje u krajnjim pitanjima smisla ljudske egzistencije i povijesti svijeta.

Nastavne cjeline u IV. godištu

- 1. MORAL I MORALNA UČENJA**
- 2. ETIKA – PLURALIZAM PRISTUPA MORALU**
- 3. MEĐAŠNE POZICIJE POVIJESTI ETIKE**
- 4. SLOBODA I ODGOVORNOST**
- 5. ETIKA I FILOZOFIJA POVIJESTI**

Razrada nastavnih cjelina (nastavne jedinice)

1. MORAL I MORALNA UČENJA

- a) FENOMENOLOGIJA MORALA. MORAL I OBIČAJI. PRAVO I MORAL**
- b) MORALNA REFLEKSIJA I MORALNA UČENJA: MITSKI, KNJIŽEVNI, RELIGIJSKI... PRISTUPI MORALU**
- c) PRINCIP POOPČENJA I UNIVERZALIZAM MORALA. FORMULACIJE ZLATNOG PRAVILA (KONFUCIJE, TALES, PITAK, SV. PISMO, KATEGORIČKI IMPERATIV...) DEKLARACIJA O SVJETSKOJ ETICI**

2. ETIKA – PLURALIZAM PRISTUPA MORALU

- a) MORALNA I ETIČKA REFLEKSIJA. STRUKTURA MORALNOG ČINA.**

- b) RAZGRANIČENJA O POJMU ETIKE. DESKRIPTIVNA I NORMATIVNA ETIKA, DEONTOLOŠKA I KONZEKVENCIJALISTIČKA ETIKA. POJAM DUŽNOSTI. ETIKA I PRAKTIČNA FILOZOFIJA.
- c) TEMELJNI PRAVCI I ŠKOLE ETIČKOG MIŠLJENJA.

3. MEĐAŠNE POZICIJE POVIJESTI ETIKE

- a) SOKRAT: POISTOVJEĆIVANJE ZNANJA I DOBROG DJELOVANJA. PROBLEM INTELEKTUALIZMA POJAM VRLINE.
- b) ARISTOTEL: RAZGRANIČENJE ZNANJA I DJELOVANJA. PODJELA DUŠE I VRLINA. SADRŽAJNO ODREĐENJE DOBRA. NAJVIŠE DOBRO.
- c) KANT: KOPERNIKANSKI OBRAT U ETICI. PRINCIP DJELOVANJA ODREĐUJE DOBRO. OSNOVNI POJMOVI KANTOVE ETIKE.

4. SLOBODA I ODGOVORNOST

- a) STUPNJEVI OSVJEŠTENJA (RAZUMIJEVANJA) SLOBODE:
 - SLOBODA KAO MOGUĆNOST IZBORA (ARISTOTEL)
 - SLOBODA KAO MOGUĆNOST ODSUPANJA. PROBLEM SLOBODNE VOLJE (AUGUSTIN)
 - SLOBODA KAO KAUZALITET. NOVOVJEKOVNI POJAM SLOBODE (KANT).
- b) MJERILA I STUPNJEVI ODGOVORNOSTI. ZNANJE I MOĆ. MOĆ I ODGOVORNOST. KRUGOVI ODGOVORNOSTI.
- c) ODGOVORNOST I SUVREMENI ČOVJEK. NOVI TIP ODGOVORNOSTI – ODGOVORNOST ZA ŽIVOT I OPSTANAK. ETIKA I BIOETIKA.

5. ETIKA I FILOZOFIJA POVIJESTI

- a) ČOVJEK I POVIJEST. PROBLEM SMISLA. POJAM OSOBE.
- b) OSNOVNE ANTROPOLOŠKE KONCEPCIJE (SMISAO ČOVJEKA)

c) OSNOVNE FILOZOFIJSKO POVIJESNE KONCEPCIJE (SMISAO POVIJESTI)
PROMIŠLJANJA SUVREMENE EPOHE.

PREPORUČENA LITERATURA

1. Aristotel, *Nikomahova etika*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1992.
2. I. Bubalo, *Kantova etika i odgovornost za svijet*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
3. I. Čehok – I. Koprek, *Etika. Priručnik jedne discipline*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
4. *Deklaracija o svjetskoj etici* (Parlament svjetskih religija, 4. 9. 1993.god., Chichago, SAD)
5. E. Fromm, *Čovjek za sebe. Istraživanje o psihologiji etike*, Naprijed, Zagreb, 1996.
6. H. Jonas, *Princip odgovornosti*, V. Masleša, Sarajevo, 1990.
7. M. Kangrga, *Etika i sloboda*, Naprijed, Zagreb, 1966.
8. I. Kant, *Kritika praktičnog uma*, Naprijed, Zagreb, 1990.
9. F. Jodl, *Historija etike*, I-II, V. Masleša, Sarajevo, 1995.
10. P. Vranicki, *Filozofija historije*, Naprijed, Zagreb, 1988.

IV. GODINA

Druga inačica nastavnog programa:

ETIKA ILI O RAZBORITOM ŽIVLJENJU

NASTAVNI CILJ:

Nastavni cilj etike u četvrtoj godini učenja je da upozna učenike s filozofskim pristupom moralu što podrazumijeva četiri zadatka:

Prvi je da oblikuje specifično etičko motrište u prosuđivanju vlastitog i tuđeg djelovanja, i odlučivanja o tome što treba činiti.

Drugi je poticanje povjerenja u temeljna i opća etička načela i vrednote, koje predstavljaju temelj za moralne prosudbe i odluke.

Treći je razvoj dispozicija za moralno ispravno i dobro djelovanje.

Četvrti je zadatak promicati refleksivnu autonomiju učenika.

Program je metodički zamišljen tako da se moralno iskustvo učenika povezuje s uvidima filozofske refleksije, odnosno da se kroz moralne dvojbe i probleme otkriva etička argumentacija i teorija.

NASTAVNE CJELINE:

1. MORAL I ETIKA

2. LJUDSKO ISKUSTVO I ETIČKA PERSPEKTIVA

**3. PREDMET, STRUKTURA I PODRUČJA ETIČKOG
PROSUĐIVANJA**

4. ETIČKO OPRAVDANJE MORALNOG DJELOVANJA

5. ETIČKA ARGUMENTACIJA I ETIČKE TEORIJE

RAZRADA NASTAVNIH CJELINA – NASTAVNE JEDINICE

1. MORAL I ETIKA

- a) O čovjeku ili subjektu etike (posebnost ljudske egzistencije, samospoznaja i djelovanje)
- b) O moralu ili predmetu etike (činjenice i vrednote, značajke i važnost morala)
- c) O religiji ili drukčijem pristupu moralu (izvor i status moralnih zahtjeva)

2. LJUDSKO ISKUSTVO I ETIČKA PERSPEKTIVA

- a) moralno opravdanje i etičko opravdanje (stupnjevi moralnog razvoja)
- b) osporavanja i izazovi etici (amoralizam, skepticizam, egoizam i relativizam)
- c) utemeljenje i opravdanje etike (Aristotelovo utemeljenje etike, Kantovo utemeljenje etike)

3. PREDMET, STRUKTURA I PODRUČJA ETIČKOG PROSUĐIVANJA

- a) predmet etike (vrednote i ideali, obveze prema drugima, dostojanstvo i dobar život)
- b) struktura etike (deskriptivna etika, normativna etika, metaetika)
- c) područja etičkog prosuđivanja (privatna moralnost, javna moralnost, etika posebnih djelatnosti i situacija)

4.) ETIČKO OPRAVDANJE MORALNOG DJELOVANJA

- a) moralno djelovanje i moralna osoba (racionalnost i razboritost, sloboda, jednakost, dobro i ispravno)
- b) moralna prava, moralne dužnosti, moralni konflikti (savjest, odgovornost, samopoštovanje, kazna)
- c) pravednost, paternalizam, tolerancija i mir (složenost moralne i političke vrline pravednosti, tipovi pravednosti, problem paternalizma, struktura i značaj tolerancije, etička vrednota mira)

5. ETIČKA ARGUMENTACIJA I ETIČKE TEORIJE

- a) strategije poopćivosti u etičkim prosuđivanjima (zlatno pravilo, Kantov univerzalizam, Rawlsov «veo neznanja»)
- b) izgradnja i razdioba etičkih teorija (etike vrlina, konzekvencionalističke etike, deontološke etike)
- c) etički pristup moralnim problemima svakodnevnog života (suočavanje s moralnim problemom i koraci k etičkoj refleksiji toga konkretnog problema)

PREPORUČENA LITERATURA:

- Aristotel., «Nikomahova etika», Globus i SNL, Zagreb, 1988.
- Berlin, Isaiah., «Četiri ogleda o slobodi», Feral Tribune, Split, 2000.
- Čehok, Koprek., «Etika: priručnik jedne discipline», Šk. knjiga, Zagreb, 1996.
- Frankena, William K., «Etika», Kruzak, Zagreb, 1998.
- Kant, Immanuel., «Osnov metafizike ćudoređa», u: «Dvije rasprave» Matica hrvatska, Zagreb 1953.; «Kritika praktičnog uma», Naprijed, Zagreb 1974.; i «Pravno – politički spisi», Politička kultura, Zagreb, 2000.
- MacIntyre, Alasdair., «Za vrlinom», Kruzak, Zagreb, 2002.
- Platon, «Protagora, Sofist», Naprijed, Zagreb 1975.; «Država», Naklada Jurčić, Zagreb, 1977.
- Primorac, Igor., «Kazna, pravda i opće dobro», HFD, Zagreb, 1995.
- Rawls, John., «Politički liberalizam», Kruzak, Zagreb, 2000.
- Talanga, Josip., »Uvod u etiku», Hrvatski studiji, Zagreb, 1999.

UVJETI I NAČINA REALIZACIJE PROGRAMA

UVJETI ZA REALIZACIJU PROGRAMA ETIKE

Uvjeti za realizaciju programa ETIKE određeni su nastavnim planom srednje škole u kojoj se program primjenjuje.

Kako je temeljna zadaća, usvajanje osnovnih etičkih znanja i razvijanje sposobnosti moralnog prosuđivanja, za ostvarenje ovog programa potrebno je utvrditi korelacijske sadržaje pojedinih godišta s općim i stručnim sadržajima drugih nastavnih predmeta. Temeljna i preporučena literatura treba omogućiti i nastavniku i učeniku dosljednost primjene nastavnih sadržaja i kreativni metodički pristup svakoj nastavnoj cjelini.

Program je osmišljen tako da potakne na razmišljanje, aktivno sudjelovanje i korištenje prethodnih znanja i formiranja stajališta o bitnim pitanjima programa. Ne preferirajući ni jedan određeni svjetonazor ili filozofski smjer osigurava se uvažavanje multikulturalizma i filozofijska otvorenost dijalogu.

Za ostvarenje ovih zadaća potrebno je filozofsko obrazovanje nastavnika i rad s manjim brojem učenika u razrednom odjelu .

Program je zamišljen kao izborni predmet u srednjoj školi s četverogodišnjim trajanjem (gimnazija i strukovna) s 1 sat tjedno nastave.

NAČIN REALIZACIJE

Didaktički oblici predlažu se priručnikom za nastavnike za svako godište, a učenicima se preporučuju udžbenici i dodatna literatura koja je sukladna programu.

Metodički pristup pojedinoj temi je izbor nastavnika prema predlošku udžbenika, a okvirni sadržaji, pretpostavljaju formu pedagoških radionica i suradničke nastave.

Nastavnik obvezno izrađuje svoj operativni program koji pojedinačno artikulira uvjete ostvarenja programa u određenoj sredini.

Nastavna sredstva i pomagala su određena materijalnim mogućnostima pojedine škole. Pretpostavlja se korištenje: didaktičkog filma, informatičke opreme i nastavnčkih didaktičkih predložaka za radionice, simuliranje situacija i izrade idejnih tekstova za igranje uloga.

Izvorni tekstovi filozofa predloženih u programu primjereni su svakom godištu a naročito u IV. razredu gimnazije, gdje su najvećim djelom u korelaciji s filozofijom.

OBVEZE POLAZNIKA

Etika je izborni predmet stoga je angažman učenika temelj za ostvarivanje programa.

Učenici izrađuju svoje radne mape koje su pomoćni materijal za formiranje ocjene.

Način ocjenjivanja utvrđuje se u svezi s postojećim pravilnikom ili posebnim uvjetima određenim u stručnim vijećima nastavnika etike.

Elementi za praćenje postignuća su:

1. motiviranost učenika;
2. napredak u učenju;
3. interakcija s drugima.